

TÄHEKE

Nr 8

1998

**Raigo Kollom
räägib
hobustest**

**Lugu mustast
hobusest, kes
endast kõik
andis**

**Ponid ei ole
sugugi kius-
likud**

**Ratsutamise
algtõed**

**Jutt väikesest
saarlasest**

**Põnevaid fakte
hobuste kohta**

ISSN 0134-2266

9 770134 226003

HOBUNE JA HOBUSLASED

Hobuse kõige kaugemad esivanemad elasid Põhja-Ameerikas. Nad olid väheldase koera suurused ja kapju neil veel ei olnud. Aegade jooksul arenesid neist suuremad hobuslased, kes levisid ka mujale.

Oma algkodus surid hobuslased välja. Alles tohutu palju aega hiljem, pärast Kolumbuse Ameerika-avastamist, jõudis siis juba kodustatud hobune eurooplaste laevadega Ameerika mandrile.

Missuguseid hobuslasi me tänapäeval tunneme?

Aafrikas elavad toredad triibulise nahaga sebrad. Sebrad on kasvult umbes ponide kõrgused. Nad ei jookse nii kiiresti kui hobused ja väsisid rutem. Sebrad on metsikud ja tigidad, seepärast on nende taltsumamine vaevarikas.

Eesleid, täpsemalt kodueesleid, võib kohata terves maailmas. Kuumadel maadel on eesli hobusega võrreldes palju eeliseid. Ta on vastupidavam, toidu suhtes vähemnõudlik, tugevama tervisega ja elab kauem.

Tarpanid elasid Euraasia steppides ja Euroopa riikide metsades. Nad olid üsna sarnased meie hobusega, ainult kasvult väiksemad, pikema laka ja sabaga ning toekama kehaehitusega. Tänapäevani säilinud tarpanid on koduhobustega tugevasti segunenud.

Prževalski hobuse kohta loe ajakirja tagakaanelt!

Hobune kodustati teadlaste arvates 5000–6000 aastat tagasi. Temast sai inimese asendamatu abiline.

Kirjanduse põhjal JAAN RANNAP

Raigo Kollom ja hobused

"Kes tunneb hästi hobuseid?" uurin tuttavatelt.

"Räägi Raigo Kollomiga, endise kuulsa ratsasportlasega. Ta on kogu elu hobustega tegelenud," soovivad nad. "Tema kirjutatud on ka raamat "Maailma hobused", mille teine osa alles hiljuti ilmus."

Raigo Kollom töötab Niitvälja Ratsaspordibaasis. Niitvälja asub Keila ja Klooga vahel, Tallinnast 32 km kaugusel. Olime just autost väljunud, kui kostus võimas hirnatus. See oli nii vali, et mul käis judin üle selja. Ei tea, kas ootamatusest, hirmust või austusest hobuse ees. Ju oli natuke kõigest sellest.

Peagi tuleb Raigo Kollom ja viib meid kohe talli.

"Siin nad on, osa meie ratsudest, uudishimulikud teised," sõnab Kollom ja sillitab täku pead.

"Kuidas te ratsutama sattusite?"

"Olin linnapoiss. Keegi tuli ratsabaasist ja kutsus. Eks me siis läksime. Olin siis juba 17aastane. Tänapäeval õpitakse ratsutama palju varem. Nüüd olen hobustega tegelenud juba 45 aastat. Ilmselt see töö siis mulle sobib," räägib Kollom. Ja mõne

hetke pärast küsib: "Mida ma peaksin lastele hobustest rääkima?"

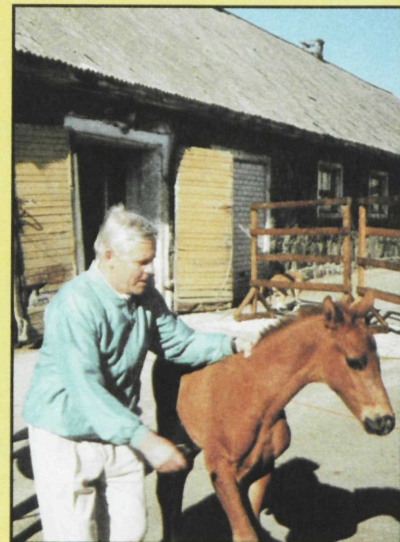
"Eks ikka sellest, kui tugev ja tark loom hobune on," arvan mina.

Kollom kinnitab, et hobune on tõesti suur ja tugev loom, kuid mitte tark. Selle kinnituseks joonistab ta talli seinale labürindi. Hobune on harjutatud seda läbima. Nüüd aga pandi sellel teel ühes kohas aed ette ja läbipääs jäeti veidi eemale. Hobune seda otsima ei hakka.

"Hobune ei ole loomult tark, kuid tal on hea mälu," rõhutab asjatundja. "Kõik see, mida hobune oskab, oigu see galopp või traav või hüppamine, on tal ära õpitud ja meelde jäetud."

Ratsanikud kiitevat sageli vea, arvates, et hobune mõtleb nagu inimene. Hobune ei mõtle nii, plaane ta ei tee. Seda peab tegema ratsanik.

Jõuame suhteni inimene ja hobune.

"Ega hobune väikese lapse loom pole. Inimese ja hobuse suhet võrdleksin peremehe ja sulase suhtega. Nii sulane kui hobune peavad kuuletuma peremehele."

Veel saame teada, et hobustel on tugev karjavaist. Selle on nad ilmselt pärinud oma kaugetelt esivanematelt. Hobune tahab, et ta kõrval oleks teine hobune või inimene või mõni muu loom.

Liigume läbi talli: üks suksu pistab pea varbade juurde, teine korskab, kolmas hirnatab.

"See on uudishimust. Ja uued asjad hobustele eriti ei meeldi," teab peremees.

Pildistanud ELJU SILD

Niitväljal on ratsaspordikool, siin võivad nii vanemad kui lapsed võtta ratsutamistunde, käia ratsamatkal, tulla siia ekskursioonile. Siin on aga ka hobusekasvandus ja sellega tegelebki Raigo Kollom.

Tõumärad koos varssadega asuvad eraldi tallis. Järglasi saadakse kuulsat trakeeni tõugu märadelt. Näen Raigo Kollomi silmis rõõmu, kui ta näitab meile kaunist mära ja tema imeilusat ühekuist varssa.

"Kohe, kui varss siia ilma tuleb, peab ta hakkama imema. Pärast poegimist märal tekkinud piima kutsutakse ternespiimaks. Selles on kõik vajalik varsa tulevase hea tervise jaoks. Selle piimata varss ellu ei jää," selgitab Kollom.

Varsad on siin koos märaga 7–9 kuud ja edaspidi tuleb neil juba ise enda eest seista. Algul minnakse koos teiste varssadega karja. Mõne aja pärast algavad aga ka õppused: tuleb harjuda päitsetega ja õppida käekõrval kõndima. Jooksma ja hüppama õpetatakse hobust 2aastaselt. Ratsanik võib aga suksule selga istuda siis, kui loom on kahe ja poole aastane.

Olen võlutud suurest ja väikesest trakeeni hobusest: kaunis keha, kael, pea ning imelised kaunid ja pikad jalad.

Täname Raigo Kollomit ja soovime neile head hobuseõnne. Ikka selleks, et Eestimaal oleks hobuseid, kelle ilu ja mälu võiksimetleda.

ELJU SILD

TÄKKUSAMMAS

Lääne-Virumaal Mõdriku pargis asub kaunis mälestussammas. Rahvasuus kutsutakse seda "valge hobuse sambaks" ja "täkusambaks". Sama nime kannab ka mäeküngas, millel sammas asub. Samba lasi ehitada mõisa omanik kindral Kaulbars, kes oli osa võtnud 1812. aasta Isamaasõjast. Rahvapärimuse järgi püstitas kindral samba oma valge hobuse mälestuseks. See vapper loom oli haavatud peremehe palavast lahingust välja toonud ja sellega tema elu päästnud.

Lihtne paekivist laotud ümarsammas on pealt valgeks krohvitud ja kannab tipus nelinurksele plaadile

asetatud suurt kera, mis on värvitud kuld-kollaseks. Algselt piirasid sammast 6 maa sisse paigutatud meetripikkust suur-tükitoru, mis olid varem omavahel ket-tidega ühendatud.

Kauni mälestusmärgi võlu suurendab ka see, et ta sobib ümbruskonna loodusega, paistab kaugele üle põldude ning on teeliste pilgupüüd-jaks. Sammas on restaureeritud (välja arva-tud kahurid, neist on säilinud ainult 3).

MART EELMÄE foto

Ma olin umbes kümneaastane. Olin ratsavõistlustel ja vaatasin väljaku servas, kuidas ratsanikud hobustel tõkkeid ületasid. Tõkkes, millest hobused üle peavad hüppama, on tehtud lattidest nagu karjaaed vanaisa juures maal. Ja võidab see ratsanik, kelle hobune nii üle takistuste hüppab, et ükski latt maha ei kuku.

Sellel võistlusel olid laticid nii kõrgele tõstetud, et kui sina oleks tahtnud sealt alt läbi minna, poleks sul tulnud isegi kummardada.

Ja see hobune, kellest tuleb jutt, hüppas nii, et ei ajanud ühtegi latti maha. Ta oli hea hüppaja. Kõrge, musta värvi, ja väga hea hüppaja.

Äkki märkasid pealtvaatajad, et laticid, millest hobune üle oli hüpanud, muutusid tumedaks. Nagu mingi must vari tuli nende peale, kui hobune nendest üle tuiskas.

Esiailgu ei teinud sellest keegi välja, ja hobune aina hüppas ja hüppas. Takistus takistuse järel jäi hobuse selja taha. Palju ei olnud enam lõpuni jäänud. Ainult mõnest tõkkest tuli veel üle saada ja pingutus on läbi.

Ja mis juhtus siis?

"Ratsanik seis! Ratsanik seis!" See oli kohtunik, kes läbi häälekõvendaja hüüdis ja ägedasti suurt vasest kella löi. Keegi ei saanud aru, miks kohtunik laseb ratsanikul seisma jääda. Ratsanik ei saa-

LUGU MUSTAST HOBUSEST, KES HÄSTI HÜPPAS

nud aru. Inimesed ei saanud aru. Ja hobune kappas edasi ja hüppas ja hüppas. "Ratsanik seis! Peatage oma hobune!" hüüdis kohtunik uuesti. Ta hääli oli väga ärev. Ratsanik hüppas sadulast maha. Nüüd nägi ta, miks olid ülehüpatud takistused muutunud tumedaks. Hobuse ninast tuli verd. Hobuse suu, kael, rind ja esimesed jalad olid verest tumedad. Ratsanik jooksis hobust ratsmetest hoides võistlusplatsilt ära.

Platsilt ära jooksnud, kukkus hobune murule maha. Ratsanik püüdis hobust püsti aidata. Palju inimesi tuli appi. Kõigil oli kahju hobusest, kes oli nii hästi hüpanud. Kõik tahtsid teda aidata.

Kohale jõudis loomaarst suure arstikohvriga, ja tegi, mis on vaja teha. Aga püsti hobune enam ei tõusnud. Hobusele pandi tekk peale ja suur auto viis hobuse ära.

Sellest päevast on möödas kakskümmend viis aastat. See on väga pikk aeg ja ma ei mäleta paljusid asju, mis juhtus kakskümmend viis aastat tagasi.

Aga vahel, kui ma olen laisk ja ei viitsi oma asju korralikult õigeks ajaks ära teha, tuleb mulle meelde must sale hobune, kes nii hästi hüppas.

MADIS JÜRGEN

IPA - HIIRE TALU HOBUNE

Ipa oli noor hobune ja vajas koolitamist. Mäletan, et isa õpetas teda rakmeis käima. Mulle tundus aga, et tal ei jätkunud piisavalt kõva kätt tormaka iseloomuga hobuse murdmiseks. Nii jäigi meie Ipa elu lõpuni veidi kasvatamatuks ja raskesti talitsetavaks.

Ipa kartis autosid. Tookord oli Otepää–Kanepi maantee käänuline. Kui auto mürinat kuulda oli, siis tuli vanker teeserva ajada, ise hobuse suu juurde tulla ja temaga hellalt rääkida. Tavaliselt jäi nii koorem peale ja sai jälle edasi sõita. Vahest tormas aga hobune vankri riismetega koju ja siis tuli kraam hiljem kokku otsida.

Mulle ei meeldinud aias umbrohtu kitkuda, armastasin ikka hobusetööd. Valisin alati Ipa. Ta oli kiire ja jõuline, aga jonnakas. Muidugi oleks temast jõuga jagu saanud, kui oleks pannud kahekordsed rauad suhu, kuid ma ei sõandanud teda solvata. Ipa hindas seda ja minul ei olnud temaga töötades raskusi. Reegel oli seegi, et alati pidi kaasas olema pikk, suurte lehtedega puuoks, millega tema sabaalusest parme tõrjuda. Sest peale autode kartis Ipa paaniliselt ka parme. Ja kui parm pinises, muutus ta ettearvamatuks.

Mulle oleks meeldinud Ipa ratsutada. Tema vägev selg meelitas mind igal suvel. Ipa oli suur hobune kõrge ja laia seljaga. Meile räägiti midagi ardenni tõust, aga tundub, et vast oli ta tori hobune. Mäletan, et viisin Ipa salaja maja taha redeli juurde. Redelilt ronisin Ipa selga ja peaaegu samal momendil leidsin ennast maast rohu seest. See ei seganud mind ikka ja jälle kordamast seda ronimist ning mahakukkumist. Ipa vaatas tavaliselt üle õla ja raputas nahka ning olingi maas. Siis tõstis ta ettevaatlikult jalgu ja paitas oma pehmete mokaadega õrnalt minu pead. Ratsutamisest ei saanud iial asja, aga sellest hoolimata ei tohtinud vanemad inimesed loost midagi teada.

Ükskord tulid sõdurid ja viisid Ipa ära. Nad ei jõudnud temaga kaugele. Hobune perutas ja keeras teelt kõrvale sohu. Ta jäi muidugi sinna jalgupidi sisse ja sõduritel ei õnnestunud teda sealt välja tuua. Mäletan, kuidas ema nuttis ja sõdurid parastades minema läksid. Meie jäime ema ja Ipa kolmekesi sohu. Vedasime hobusele jalge alla puuoksi ja lõpuks õnnestus meil ühiste pingutustega siiski soost välja tulla. Ipa armastas head sõna ning aitas omalt poolt kaasa. See lugu tegi hobuse mulle eriti kalliks, ning omaseks.

AILI KOGERMAN

KIHULASED HOBUST MURDMAS

Suveõhtul sõi üks hobune metsa vahel niiduribal rohtu. Nagu õhtul ikka oli tuul seegi kord vaikinud, kihulasi lendas ringi nagu murdu ja kõik nad kippusid vaese looma kallale. Hobune sõi rahumeeli edasi, sest ta vehkis oma sabaga ja lõi iga ropsuga vähemalt paarsada kihulast surnuks. Aga või kihulased sellest hoolisid! – Murdsid rüsinale nagu sülega peale.

Hobune nägi, et kihulaste kiusamine läheb juba liiale, heitis teine enda maha ja hakkas rohu peal püherdama. See ehmatas küll korraks kihulasi, aga varsti said nad oma julguse jälle tagasi ja ründasid hobust veel agaramalt.

Kui hobune oli küllalt püherdanud, kargas ta jälle püsti, raputas ennast kärvanud kihulastest ja muust kraamist puhtaks. Kihulased olid otsekui nuiaga pähe saanud, lendasid hirmuga hobusest eemale ja hädaldasid läbisegi:

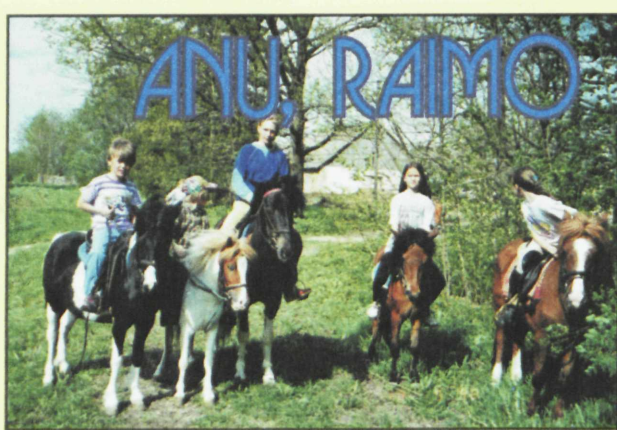
"Oli mehi kui murdu, suri mehi kui murdu! Mahavõtmine oli kerge asi, aga elu võtta – vaat see on juba hoopis raskem. Oleks meil veel üks mees abiks olnud, siis oleksime hobuselt ka elu võtnud!"

Sellest ajast peale on kihulased nii mõnigi kord hobuse jalust maha mürdnud, aga et neil alati üks mees puudu on jäänud, siis on ka hobune iga kord eluga pääsenud.

Rõuge üleskirjutus 1896

Illustreerinud ANU KALM

Ei ole kerge viite lustakat poni ritta saada. Lisaks vendadele on sadulas veel Evelin Roosna-Allikult, Liina Järva-Jaanist ja Liis Paidest

Anu, Raimo ja Raito on ühe pere lapsed. Nad kõik on kasvanud hobuste keskel. Neil kõigil on oma väike hobune, oma poni. 17aastasel Anul ka suur hobune, kellega ta võistlemas käib. Väga võimalik, et Sa oled neid kõiki kohanud. Näiteks siis, kui Sul oli kahel eelmisel suvel võimalus külastada Viimsi vabaõhumuuseumi. Või talvel Viimsi Jõulumaad. Või kevadeti Türi lillelaata või mõnda piirkondlikku laste laulupidu. Kui lastele tegi seal ratsasõitu üks õige pisike punase-valgekirju poni ja pisut suurem musta-valgekirju poni, siis need olid kuueaastase Raito ja üheksa-aastase Raimo hobused Kanni ja Eila. Kui ponisid jookstas valjastest hoidev sale tumedapäine tütarlaps, siis see oli tõenäoliselt Anu. Ja kui seal sahmerdasid ringi kaks asjatundlikku kõikjale jõudvat väikest poissi, siis need olid muidugi Raimo ja Raito.

MÕNI SÕNA PONIDEST

Mis loom see poni siis õieti on? Madalat kasvu hobune, ütleb tark raamat entsüklopeedia. Kust nad pärit on, küsigem edasi. Ponihobused on pärit maailma mägistest paikadest. Sealt, kus hobustel tuli liikuda möö-

JA RAITO ELEVI, EILA JA KANNI

da kitsaid kaljuradu, kus tuli toidu suhtes olla vähenõudlik ja inimese abilisena visa ning vastupidav.

Ponid on toimekad, traksid ja sihikindlad.

Tallis, mille hobustest jutt, on koos nii ponid kui uhked ratsahobused. Mõnikord juhtuvad suured ja väikesed hobused tallisesel platsil koos lahti olema. Raimo ponil Eilal on siis mure, et suured hobused tema väikesele sõbrale Kannile (Eilal ja Kannil on ühine latter) kogemata liiga ei teeks. Tagant üles lüües surub Eila suured ratsud Kannist kaugemale.

Hobuhuviliste seas liigub jutt, et ponid on isemeelsed ja kiusakad. Oskamatut ratsutajat, niioelda esmakordselt sadulasse istujat, tahtvat nad kohe seljast heita. Laste isa Raivo Laanet, pika praktikaga ratsasportlane ja treener, seda juttu ei kinnita. Tema ütleb, et säärase poni puhul on tegemist kasvataja veaga. Laanetite talus on 16 poni. Ühelgi polevat kombeks sadulasseistuja vastu paha olla.

Loomulikult on nii suurte kui väikeste hobuste iseloomud erinevad. Eila kohta ütleb proua Laanet, et Raimo poni on väga daamilik, uhke käiguga, justkui tantsusammuga. Ta ei määri ennast kunagi. Ja jooma soostub ainult täiesti puhtast jooginõust. Alandliku ja lepliku Kanni suhtes tunneb Eila end nagu vanem õde. Sellest siis ka tülitajate eemalepeletamine tagant üles raiumisega.

32 TÜDRUKUT, 2 POISSI

Laanetite talu tallides on 16 poni ja 35 ratsahobust. Laaneti hobusekasvatustalu - seisab äriregistris. Esmaspäeviti, kolmapäeviti ja reedeti käivad lapsed siin ratsutamas. Vilvi Laanetil on nimekirjas 32 tüdrukut ja 2 poissi. Nad sõidavad siia liinibussidega nii, kuidas keegi saab. Lapsi on Roosna-Alliku põhikoolist, Aravete põhikoolist, Paide gümnaasiumist, Järva-Jaani keskkoolist, Ambla põhikoolist, Ahula algkoolist. Kes kuulis siin-

setest hobustest koolisõpradelt, kes sattus ekskursioonil olles ratsusid nägema. Huvi ja hobusearmastus pidi muidugi enne olema. Ratsutada saavad lapsed tasuta. Tänuks aitavad nad pererahvast hooajatöödel, peamiselt heinakoristusel. Sellel päeval, mil siinsed pildid tehtud, oli suuremaid tüdrukuid kutsutud appi põllult kive koristama. Nii nad siis kõndisid traktori järel tunnikese, aga enne kivikoristust nad ratsutasid ja mõned jäid veel pärast töödki hobuste juurde.

Miks on tüdrukutel poistest suurem huvi ratsutamise vastu, küsib nüüd tähelepanelik lugeja. Mind huvitas see ka. Küsisin pereemalt Vilvilt, varasema aja meistersportlaselt ratsutamises. "Ju poisid leiavad enda jaoks tegevusalasid, kus huvi rohkem ja vaeva vähem," arvas tema. Ja vaatas suunurki kergitades nooremat poega, kel niisuguse jutu peale nägu õige kavalaks läks. Lugesin sellest peidetud muigest välja, et tema perele ei tähenda elu hobustega vaeva ka siis mitte, kui päevad õige pikaks kujunevad. Rohket tööd, jah, seda küll.

Raito ja Raimo oma ponidega

Sadul, kuhu sa poisi viid?

Kirjutas ja pildistas
JAAN RANNAP

Ratsutamine - see ei olegi nii lihtne!

Kui Tallinna Ratsaspordibaasi talli jõuan, on ponid juba jagatud. Õigemini, ega nad päris ponid küll ei ole, vaid eesti hobuse ristandid. Ponideks hüütakse neid lihtsalt väiksema kasvu tõttu.

Ega kohe ei saagi hobuse selga karata

Kümmekond hobusesabaga tüdrukut valmistab oma ratsut trenniks ette. Reegel ongi, et tund ei hakka mitte maneežis hobuse selga hüppamisega, vaid kõigepealt puhastatakse ja harjatakse loom korralikult, siis valjastatakse ja saduldatakse. Igaüks peab ise oskama ka jalused õigele kõrgusele panna, et jalg liiga kõverasse ei jääks ega tikksirge ei oleks. Loomulikult ei tohi unustada ka ennast korda sättida: peas peab kindlasti olema kiiver ja käes stekk (lühike piits). "Päris" ratsutajatel on jalas spetsiaalsed saapad, kuid algaja võib sõita lihtsalt kummikute või botastega. Viimaste puhul on küll see oht, et botase keel võib kukku-

misel jalusesse kinni jääda. Kui kõik see on tehtud, alles siis võib mõelda ratsutamisele.

Juhtima peab ikka ratsanik, mitte hobune

Nii, ja nüüd ongi tüdrukud ja ponid oma etteasteks valmis. Seda võib ehk niiviisi nimetada küll, sest lapsed tunduvad õhinas olevat ja näha on, et neid pole mitte vägisi, kättpidi siia veetud. Päringsi siis oma teejuhilt, treener Margit Karmalt, kas ratsutada soovijaid ka palju on? Selgub, et tahtjatest puudu ei tule. Peab ennast ikka järjekorda panema, kui tahad trenni pääseda. Millegipärast tulevad ratsutama peamiselt tüdrukud. Ju siis poisse huvitavad teised asjad. Maailma tippratsutajate hulgas on küll rohkem mehi kui naisi. Ratsutamise puhul pole siiski

Pildistanud PRIIT KASE

vahet, kas oled poiss või tüdruk. Olulisem on võib-olla kasv, lühikestel on tavaliselt kergem hobuse seljas tasakaalu hoida. Järsku keerab rajalt kõrvale ja jääb meid uudishimulikult silmitsema üks pisike hobune. See on ratsabaasi kõige "ponilikum poni" Damm. "Noh, Dammi-poiss, mis siis on? Näe, nüüd ta sai aru, et saab sinuga tembutada ja nüüd ta muudkui tembutab." Selliste ponilaadsete hobustega pidigi häda olema, et nad on väga uudishimulikud ja vahest ka jonnakad. Suured hobused on kuulekamad, aga laste jaoks jälle liiga kõrged. Kõige tähtsam on ratsutamise juures siiski see, et hobune tunnetaks, kes on peremees. Kui korraldaks ratsmed lõdvaks lased ja omi mõtteid mõtlema hakkad, võtab hobune juhtimise üle.

Hüpped tulevad alles paari aasta pärast

Ratsutamist õpitakse nii, nagu iga suguseid teisi asjugi. Kõigepealt lihtsamad harjutused ja siis tasapisi aina raskemate juurde. Täitsa algajad saadetakse algul kordele – treeneri abiline võtab hobuse kõi otsa ja noor ratsanik tiirutab hobuse seljas ringiratast. Hiljem tuleb traavimine, seejärel galopp. Alles siis, kui oled suutnud hobuse täielikult endale allutada,

võid hakata mõtlema hüpete ja koolisõidu peale. Juba kolm aastat ratsutanud Marion peabki koolisõitu kõige raskemaks. Maneeži seintele oleks nagu tähestik kirjutatud ja ratsanik peab suutma hobusega täpselt õige tähe juures igasuguseid vigureid teha! "Kaka!" kõlab äkitselt hüüe. Kohe tõuseb sein äärest üks abiline ja jookseb suure kõhvliga koristama. Suuremad lapsed tulevadki juba tükk aega enne oma treeningut, et aidata maneeži korrastada või siis algajate hobuseid lõa otsas hoida.

Karta ei tohi

Algul tuleb muidugi tihti ette kukkumisi, kuid julgust ei tohi kaotada. Kui kukud, siis kohe püsti ja, hopsti, hobuse selga tagasi! Muidu võib hirm tekkida ning ratsutamisest ei saagi asja. Niisiis, suhkrutükk taskusse ja hobustega sõprust sõlmima!

SIIRI KASE

Kallis hobuke

HELVI JÜRISSE

OH, SINA KALLIS HOBUKE,
MIKS OLED NÕNDA TOBUKE,

ET LASED ENNAST PATSUTADA
JA OMA SELJAS RATSUTADA.

KUI OLED TALUMEHE JAGU,
SIIS PÖLLUL AJAD VIRGALT VAGU.

SA HIPODROOMIL SOOSTUD SÕITMA
JA IHU-HINGE EEST SEAL VÕITMA.

SA OMA TALTSAS VIRKUSES,
NÄE, VALSSI TANTSID TSIRKUSES!

OH SINA KALLIS HOBUKE,
TÕEPOOLEST OLED TOBUKE

– NII SUUR, NII KAUNIS, PRUUNISILMNE,
SU ÜLEOLEK MEIST ON ILMNE.

MIKS ALLUD MEILE, MA EI TEA,
VIST OLED LIHTSALT VÄGA HEA.

Kes lasi teha lasipuud

MILVI PANGA

KES LASI TEHA LASIPUUD?
KES VALIS VÄLJA VALJAD?
KES TIRIS KINNI SADULA?
KES TAGUS RAUAD HALJAD?

KES MUU, KUI IKKA INIMENE.

KUID EI TEA, MIKS TA SIISKI SENI
ALT ÜLES KIIKAB HOBUSENI?

Hobuse kiituseks

JUHAN SAAR

EI OLE MUL AUTOT, EI AUTOGARAÄZI,
EI JUHILUBA EGA KA STAAZI,
KUID MUL ON TALL JA TALLIS ON HOBUNE,
PRUUNI KARVA, NII KALLIS JA KODUNE.

AUTO BENSIINI JA ÖLISID ÖGIB,
JÄREL ON SUITS JA VING JA NÖGI,
JÄREL ON MÜRGINE LILLAKAS UDU,
MIS PÄEVALGI PÜSIB, MIDA HÜÜTAKSE SUDUKS.

HOBUNE HEINAST JA RISTIKUST TOITUB,
MIS NIIDETUD HOMMIKUL ENNE KOITU,
MIS LÖHNAB LILLEDEST, MEEST JA KASTEST,
MILLEST MIDAGI PUHTAMAT LEIDA ON RASKE.

SESTAP EI OLE MUL AUTOGARAÄZI,
EI OLE MUL AUTOT EGA KA STAAZI,
SESTAP MUL TALL JA TALLIS ON HOBUNE,
PRUUNI KARVA, NII KALLIS JA KODUNE.

Kuldne kuljus loogapuul

OLIVIA SAAR

MINU HOBUL ON KULDSED KABJAD,
TULI LENDAB, KUI KAPPAB TEEL.
MINU HOBUL ON KULDSED VALJAD,
KAS TA SÖIDUTAB MIND VEEL?

MINU HOBUL ON SIIDILAKAS
KOSE KOHIN JA TAEVATUUL.
MINU HOBUSE KENUS KAELAL
KULDNE KULJUS LOOGAPUUL.

MINU HOBU KAOB ÖHTUUTTU,
ÖHKU TÕUSEB, KUI MAGAB MAA.
MINU HOBU KAOB SILMIST RUTTU,
PÜÜDA TEDA EAL EI SAA.

ÕNNERAUD

Kevadel kapsamaa silumisel jäi reha ette kõlksu teinud mullakägar. Vennikest huvitas, mis niimoodi kõlksu. Kui ta kamakat kivi vastu köputas, tuli sellest välja pisike roostes hobuseraud. Vennike jooksis seda kohe kõigile näitama.

"Huvitav, nii väike raud," imestas vanaisa.

"Kas see on varsa raud?"

"Mine ikka, Vennike, kes varssa rautas. Sälulgi polnud raudu all."

Vanaisa uuris rauda ja leidis:

"Tead, poiss, see on saaremaa hobuse raud."

"Nii väike. Kas see oli laste hobune?"

"Ei seda hobust võinud laste kätte anda," naeris taat. "Oli teine liiga tuline. Aga selle raua puhastame ära."

Raua kallal nokitsedes rääkis vanaisa, missugune

loom on saaremaa hobune: pisike, aga visa. Tugeva veoga, erk ja väleda jooksuga ning tark. Võib ka üleannetu olla, mõnikord on kartlik ja hakkab lõhkuma.

"Kas hobune lõhub?" ei uskunud Vennike.

"Ega ta ei lõhugi. Läheb traavides niisuguse valuga, et vanker või regi ja riistad ei pea vastu, pudenevad koost. Siis võib mees koormaga tükki uppi lennata. Niisuguseid liiklusõnnetusi tuli vanasti ette."

"Miks hobune läheb lõhkuma?"

"Selleks võib olla mitu põhjust: kui hobune kardab tundmatut asja tee ääres, vanasti kartsid hobused autot; juhtub midagi talle kandu lööma, nii et saab haiget või sähvab hobusemees piitsaga, hirmutab looma."

"Sel juhul on mees ise süüdi!" hüüdis Vennike.

"Sul on õigus. Hobusega peab oskama ümber käia. Siis on ta sõber ja abimees."

"Vanaisa, millal meil oli saaremaa hobune?"

"Seda mina, kulla poiss, ei tea. Mina oma isalt ei kuulnud, et meil oleks kunagi väike saarlane olnud. Neid nägi siis, kui muhulased käisid talvel kalu müümas või heinu ostmas."

"Kui kaua on raud mulla sees olnud?" päris Vennike edasi.

"Kui hobune selle siin põllul kaotas, siis võib-olla sada aastat."

"Kus praegu väikseid saaremaa hobuseid näeb? Kas nendega ratsa sõita saaks?" Vennike tahab väga ratsa sõita.

"Saaremaa hobuseid on kahjuks vähe järel. Enamasti Saaremaal, üksikud siin-seal mandril. Küll saaks ka ratsutada, kui mees oled, hobust valitseda oskad. Iga mees saaremaa hobusega hakkama ei saa."

Vanaisa ja Vennike näitasid puhastatud rauda kapsapõllul teistelegi.

"Kas pole ilus, mahub peo peale, päriselt õnneraud?" küsis vanaisa.

"Saaremaa hobuse raud," teatas Vennike. Kuidas roostes raud õnne toob, ta küll ei mõistnud, kuid tõsi pidi see olema. Vanaisa oli rääkinud, et vanast ajast peale on loetud õnnemärgiks isegi pooliku raua leidmist. "Küll on hull. Külas pole enam ühtegi hobust, leiab veel ainult raua mulla seest. Hobune oleks praegu siin põllulgi hädasti ära kulunud," nurises vanaema.

"Hea seegi, et raua leidsid. Ometi tuletab meelde, et meil on sadu aastaid olnud niisugune ilus ja kodune loom nagu saaremaa hobune."

Vanaisa lõi väikese saarlase raua koja ukse külge, öeldes:

"Talu ja majarahva õnneks!"

Illustreerinud HENNO KÄO

VÄRVI ÄRA "NIPI-TIRI" JÄÄTISETÜDRUK

SÖÖ "NIPI-TIRI" PULGAJÄÄTIST JA VÄRVI ÄRA
JÄÄTISETÜDRUK - VÕID VÕITA AUHINNA!
ET OSALEDA LOOSIMISEL, LÕIKA JÄÄTISETÜDRUK
SIIT LEHEKÜLJELT VÄLJA, VÄRVI TA SAMA VÄRVI
NAGU "NIPI-TIRI" JÄÄTISEPAPERIL JA SAADA AADRESSIL:

"JÄÄTISETÜDRUK",
POSTKAST 3883,
TALLINN EE0090

LISA KIRJALE KINDLASTI
OMA NIMI JA AADRESS!

LOOSIMISELE LÄHEVAD:

- 1 SONY PLAYSTATION
- 5 GRUNDIGI KASSETTMAKKI
- 25 NOOLEMÄNGU
- 50 T-SÄRKI

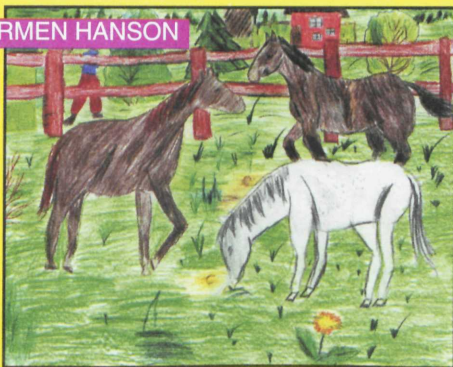
AUHINNAD LOOSIME VÄLJA 15. SEPTEMBRIL. VÕIDUD SAADEKSE KOJU.

VIHJE: KUI TAHAD TEADA, MIS VÄRVI "NIPI-TIRI" JÄÄTISE-
TÜDRUK ON, SIIS KÜLASTA KAUPLUST - TA OOTAB SIND
BALBIINO JÄÄTISEKAPIS "NIPI-TIRI" JÄÄTISEPAPERIL.

TEE OMA SUVI KIREVAKS JA TEE SEDA KOOS SÕPRADEGA!

KARMEN HANSON

HOBUNE

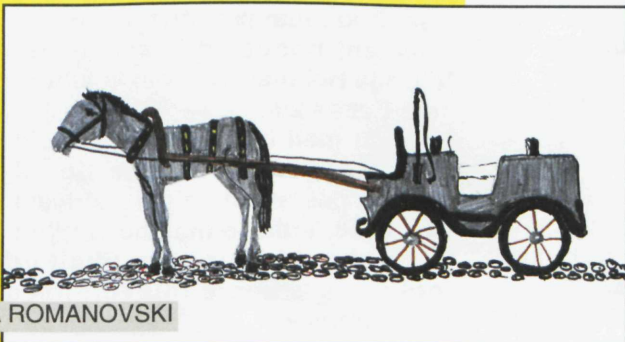
Hobune on hea ja suur, kihutab kui kiire tuul. Talvel veab ta saaniga, suvel kappab lastega.

Kui kord suureks saan, õpin ratsutajaks ma. Algul sõidan poniga, pärast kappan hobuga.

Karmen Sortov
10aastane

SEIKLUSED HOBUSTEGA

Mul endal hobust veel ei ole, aga siiski loodan varsti endale hobuse saada. Sellegi poolest on mul hobustega nii mõndagi naljakat, põnevat või ka kurba juhtunud.

RITA ROMANOVSKI

TEEME LAHTI POSTIPÄUNÄ

SIRLI ARU

Ükskord pidime emaga hobused ja ponid karjamaalt talli viima. Mina viisin noore pruuni poni talli, istusin talle selga. Ta selg oli nii naljakalt pehme! Kui ma suure hobusega ratsutasin, juhtus mul üks põnev õnnetus. Ma traavisin rahulikult, kui järsku Anka ehmatas (Anka on hobuse nimi) ning tõusis tagumistele jalgadele. Lõin enda lõua väga kõvasti vastu Anka kaela ära. See oli valus, kuid minu arust põnev. Kurb asi juhtus ka Ankaga. See oli vist teine kord, kui ma Ankaga sõitma hak-

kasin. Hakkasin selga minema ja ma kartsin veidi. Ta sai sellest aru ja lõi mind vastu paremat jalga. Jalg valutab väga palju ja mul oli valus kõndida. Mulle meeldib väga galopeerida ja traavida. Tavaliselt ratsutan ma suurema poniga, kelle nimeks on Epu. Epu on üpris jonnakas, aga talle meeldib väga vastu tuult

JANNO JA JANELI MEIDLA

RITA ROMANOVSKI

galopeerida, mis ka mulle endale tohutult meeldib!

Sirli Aru
11aastane

MINA JA HOBUSED

Minu kodu lähedal Saue mõisa pargis peetakse hobuseid. Nendega saab seal ratsutamas käia. Ma käin neid tihti oma sõbrannadega vaatamas ja söötmas. Neid on seal päris palju. Mulle meeldib kõige rohkem hobune, kelle nimi on Barcelona. Ta on pruuni värvi ning väga ilus ja armas hobune.

Ma olen siin ühe hobusega kaks korda ratsutamist proovinud. Ta nimi on Keks.

Hiljuti olid siin pargis ratsutamisevõistlused. Ma käisin neid vaatamas, sest mulle meeldivad väga hobused. Ma tahan ise ka siin varsti ratsutamas käima hakata.

Kirke Kasari
9aastane

Uhuöökuul

Seekord huvitasid Uhuud loomulikult ainult hobused. Uhuu lendas ringi ning püüdis nende ilusate ja uljaste loomade kohta võimalikult palju teada saada.

Kõige suuremaks ja kõrgemaks hobuseks

osutus eelmisel sajandil Inglismaal elanud hobune nimega Sampson, keda hiljem hakati tema suuruse tõttu Mammutiks hüüdma. Sampson sündis 1846. aastal ja juba 4aastaselt oli ta 219 cm kõrge. Lõpuks olevat ta kaalunud üle pooleteise tonni (1524 kg).

Kõige väiksem hobune

on aga Little Pumpkin (ek pisike kõrvits) Ameerikast, kes sündis 1973. aastal. 1975. aastal kaalus see kääbushobune vaid 9 kg ja tema turjakõrgus oli 35,5 cm! Sellist oleks ju päris paras sülle võtta.

Kõige vanemaks on elanud

hobune nimega Old Billy, kes suri

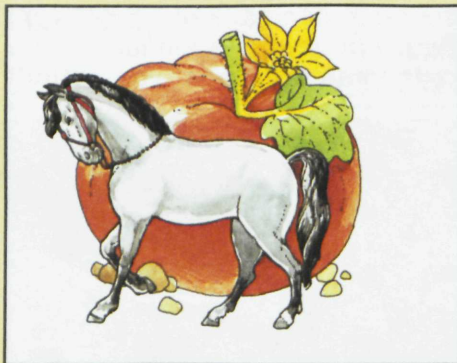
1822. aastal Inglismaal 62aastaselt. Samas vanimaks võidusõiduhobuseks osutus Aust-raalias elanud ruun Tango Duke, kes 1978. aastal surres oli 42aastane. Eks see võiduajamine ole kurnav töö küll, väsimus tuleb varem kätte kui tavalistel hobustel!

Hobuste ametlikku kõrgushüpperekordit

hoiab enda käes hobune nimega Huaso, kes 5. veebruaril 1949. aastal hüppas üle 2,47-meetrise takistusest. See on ju parimate meeskõrgushüppajate tulemustega päris võrdne! Kõigi aegade parim hüppaja oli aga siiski Heatherbloom, kes juba 1902. aastal võistlustel ületas 2,40 m. Treeningul olevat ta hüpanud isegi 2,51 m! Võrdluseks võib öelda, et tori hobuse rekord on 2 meetrit.

Hobuste kaugushüpperekord

kuulub aga Something-nimelisele hobusele, kes 25. aprillil 1975. aastal ületas 8,40 meetri laiuse veetakistuse. Sellega saaks vist ka mõni mees hakkama, kui hästi hoogu võtaks.

Kes on täisvereline ja kes puhtatõuline?

Enamik tõuhobustest on küll puhtatõulised, kuid pooleverelised. Neid on tõu parandamiseks aegajalt ristatud nn araablase või inglasega, st neile on lisatud täisvereliste loomade verd. Täisverelised on ainult araabia ja inglise tõugu ratsahobused. Neil on suletud tõuraamat ning täisverelisteks loetakse ainult neid hobuseid, kelle esivanemad on tõuraamatus ja kelle soontes ei voola piiskagi võõrast verd.

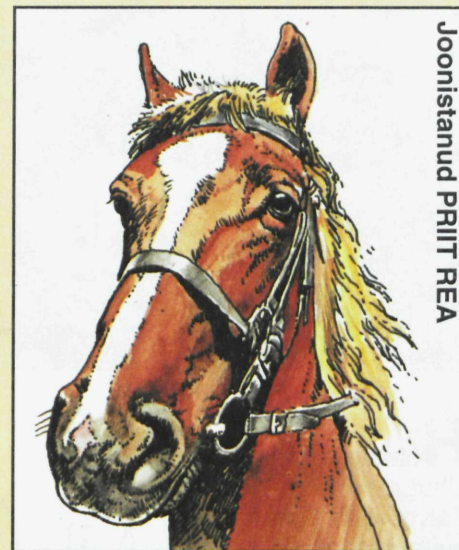
Arvatakse, et tänapäeva umbes 600 000-pealine täisvereliste ratsahobuste pere põlvneb ainult 3-st esiisast. Need olid Byerley Turk, Darley Arabian ja Godolphin Barb. Neist viimasel olevat olnud mitmeid veidrusi. Näiteks ta suurim sõber oli isiklik kass, kes armastas hobuse seljas magada.

Kõigi aegade kuulsaimaks ja kiireimaks hobuseks

peetakse Eclipse'i (ek varjutus), kes sündis 1. aprillil 1764 täieliku päikesevarjutuse ajal. Selle järgi ta oma nime saigi. Ja tõepoolest varjutas ta kõik teised hobused, nii enne kui pärast teda. Ta võitis kõigil võidusõitudeil nii, et öeldi: "Eclipse võitis, teised jäid kohata" (st teised jäid temast rohkem kui 220 meetrit maha).

Nüüd ka veidi Eesti hobustest

Praegu on Eestis umbes 4600 hobust. Kõige rohkem hobuseid oli 1927. aastal – 229 530. Eesti Hobusekasvatajate Seltsis

Joonistanud PRIIT REA

on arvele võetud 2730 tõuhobust. Kõige arvukamalt on tori hobuseid – 1150. See liik on levinud kõikjal mandri-Eestis.

Eesti tõugu hobuseid on 510. Eesti hobune on tunnustatud lastehobune. Kui teda poniga ristata, saab väikest kasvu hobuse, kellega lastel on hea ratsutada. Vahepeal oli tori hobune eesti hobuse Saare- ja Hiiumaale tõrjunud, kuid nüüd hakkab see tõug mandrile tagasi pöörduma.

Kõige suuremas hävimisohus on eesti raskeveohobune ehk eesti arden, jäänud on vaid 140 looma ning möödunud aasta jooksul sündis ainult 10 varssa! See tõug on levinud Ida- ja Lääne-Virumaal. Trakeeni hobuseid kasvatatakse Niitra ja Heimtali tallides, kokku on neid Eestis 290.

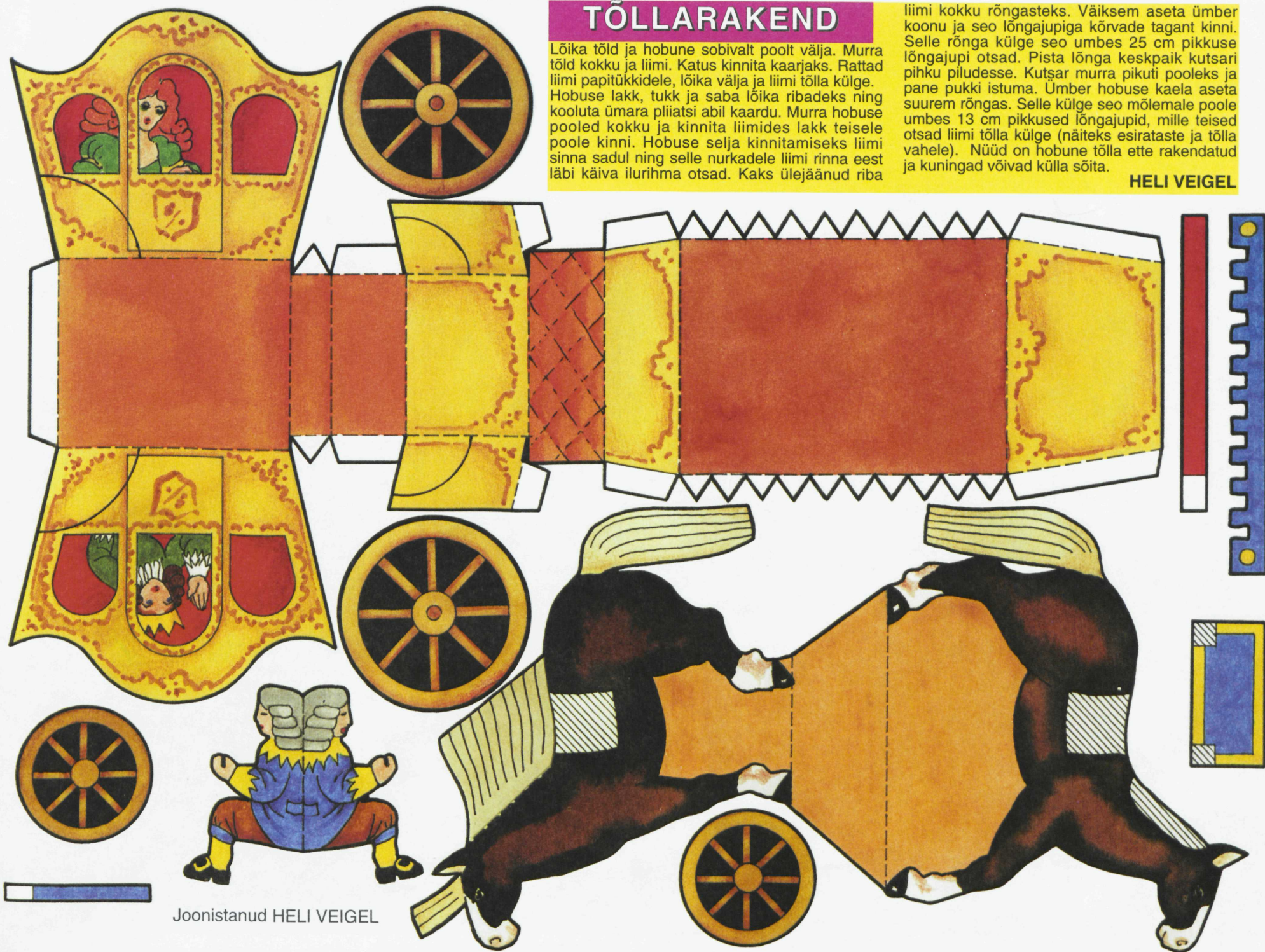
Veel on meil hannoveri hobuseid, vene traavleid, maailma ilusaimateks peetavaid orlovi traavleid, võimsaid, kuid jonnakaid budjonõi hobuseid ning ka üksikud inglise ja araabia täisverelised ratsahobused.

TÖLLARAKEND

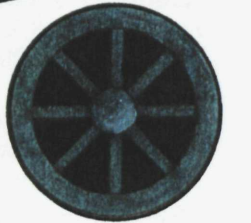
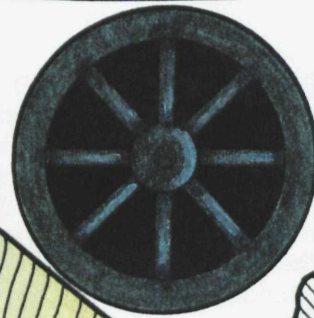
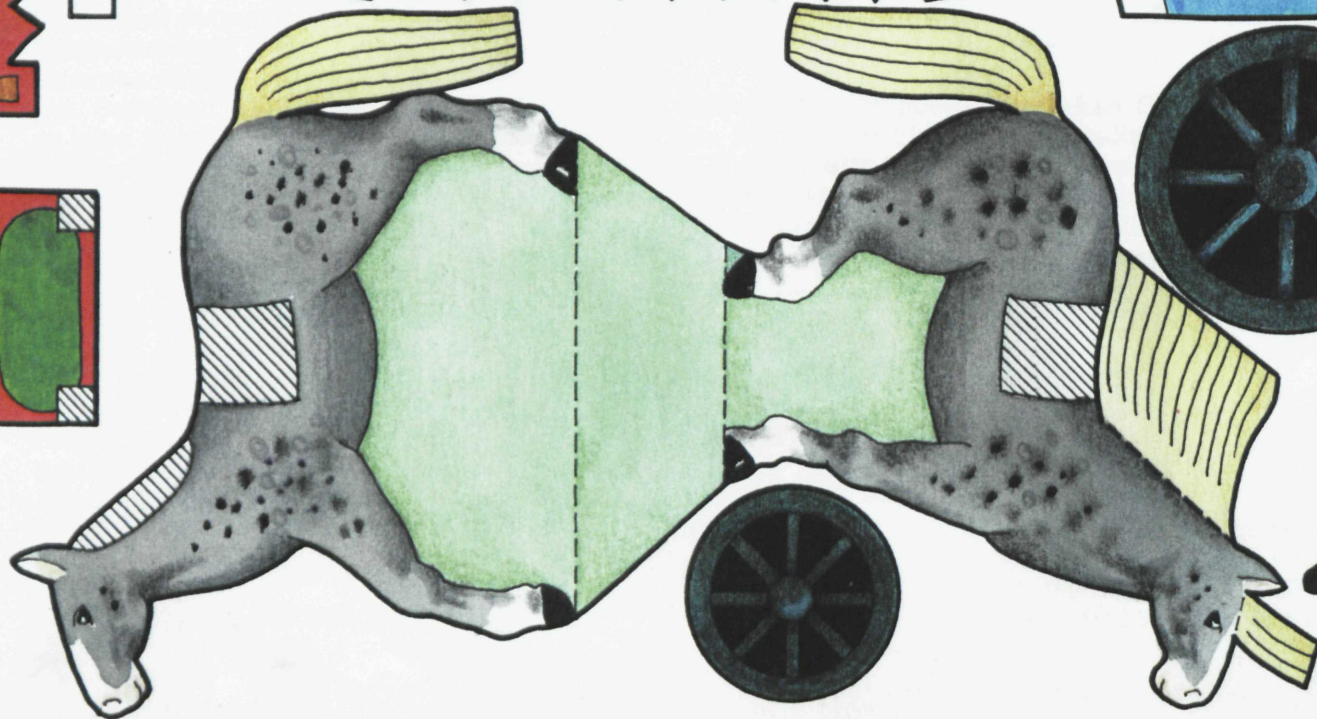
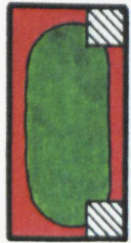
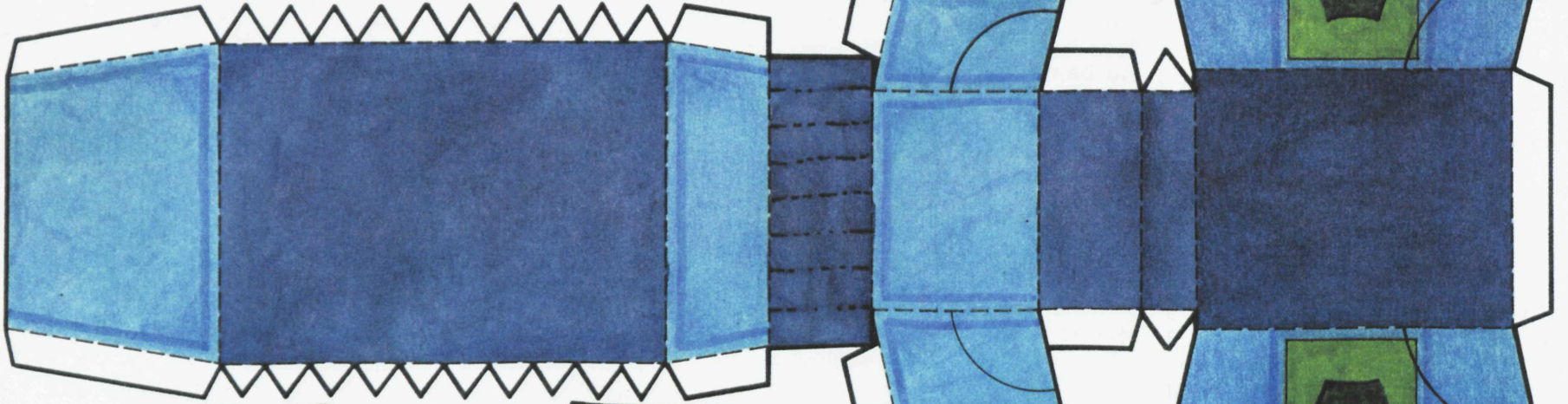
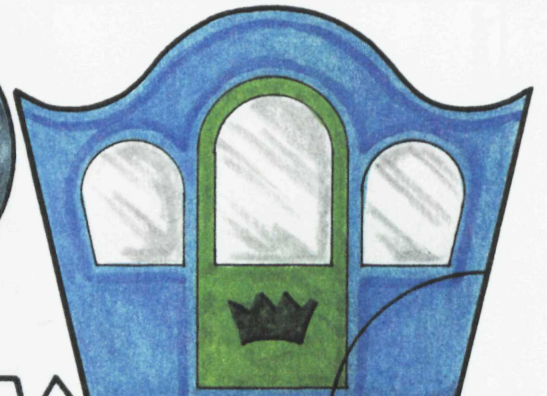
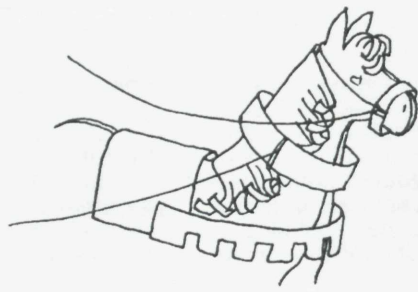
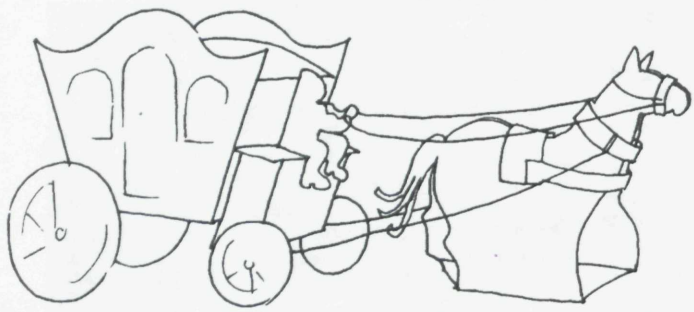
Lõika töld ja hobune sobivalt poolt välja. Murra töld kokku ja liimi. Katus kinnita kaarjaks. Rattad liimi papitükkidele, lõika välja ja liimi tööla külge. Hobuse lakk, tukk ja saba lõika ribadeks ning kooluta ümara pliiaatsi abil kaardu. Murra hobuse pooled kokku ja kinnita liimides lakk teisele poole kinni. Hobuse selja kinnitamiseks liimi sinna sadul ning selle nurkadele liimi rinna eest läbi käiva ilurihma otsad. Kaks ülejäänud riba

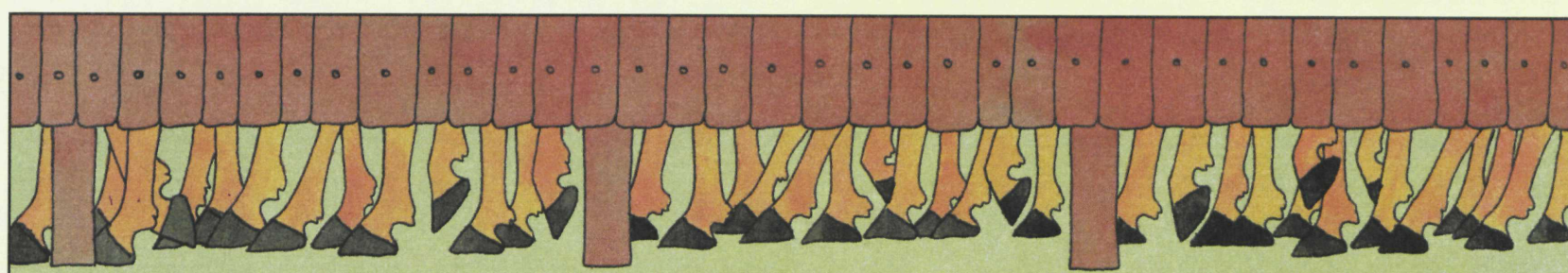
liimi kokku rõngasteks. Väiksem aseta ümber koonu ja seo lõngajupiga kõrvade tagant kinni. Selle rõnga külge seo umbes 25 cm pikkuse lõngajupi otsad. Pista lõnga keskpäik kutsari pihku piludesse. Kutšar murra pikuti pooleks ja pane pukki istuma. Ümber hobuse kaela aseta suurem rõngas. Selle külge seo mõlemale poole umbes 13 cm pikkused lõngajupid, mille teised otsad liimi tööla külge (näiteks esirataste ja tööla vahele). Nüüd on hobune tööla ette rakendatud ja kuningad võivad külla sõita.

HELI VEIGEL

Joonistanud HELI VEIGEL

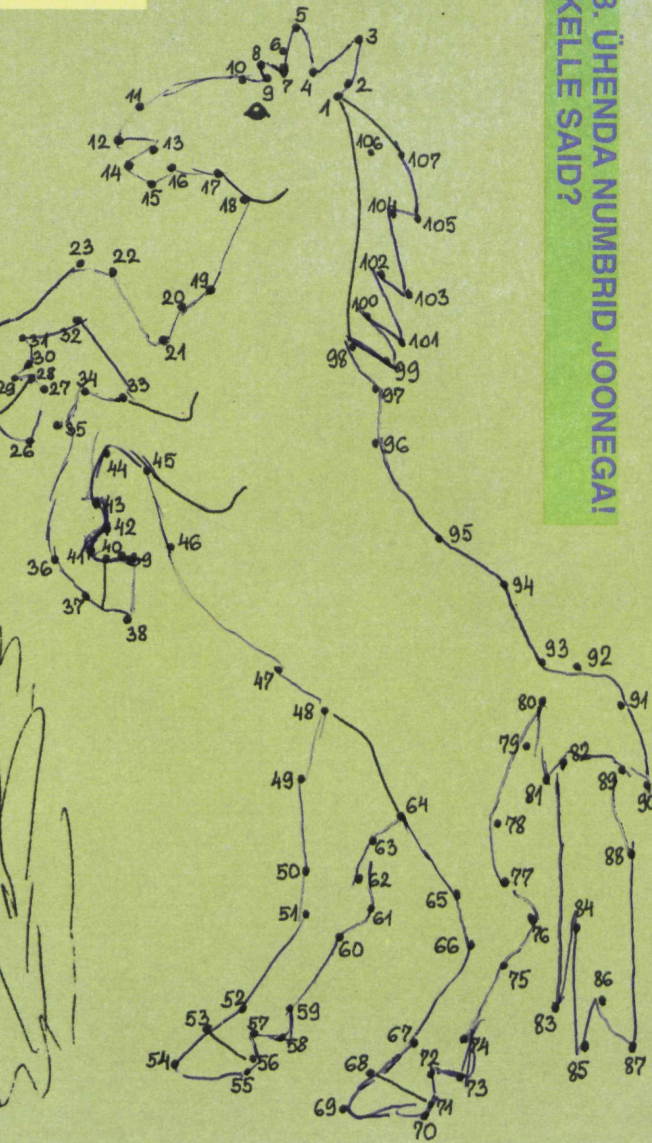

Illustreerinud REET REA

1. MITU HOBUST ON AIA TAGA?

2. METSAS ON HOBUNE.
OTSI TA ÜLES JA VÄRVI ÄRA!

3. ÜHENDA NUMBRID JOONEGA!
KELLE SAID?

Asutatud jaanuaris 1960
ilmuib kord kuus

Toimetuse aadress:
Pärnu mnt 67a
10134 Tallinn

Peatoimetaja
ELJU SILD
tel 6 463 698
Vastutav toimetaja
SIIRI KASE
tel 6 463 697
Vanemtoimetaja
JAAN RANNAP
tel 6 463 697
Kunstiline toimetaja
PRIIT REA
tel 6 463 697

Printall
Tatari 64
EE0001 Tallinn

**ESIKAANE
JONISTAS
PRIIT
REA**

PRŽEVALSKI HOBUNE

Prževalski hobuse avastas 1879. aastal Loode-Hiinas Mongoolia piiri lähedal kuulus vene geograaf N.M. Prževalski. Tema järgi hobune oma nime saigi.

Kasvult on prževalski hobune suhteliselt väike, kuid sellele vaatamata väga tugev. Kui vaja, saab ta kergesti ka hundist võitu!

Varem asustas prževalski hobune laialdast ala Sise-Aasia kõrbeis ja poolkõrbeis. Eriti meeldisid talle künklik maastik ning madalate mägede lauged nõlvad. Mäeahelike jalameil paikneb ohtralt allikaid ja ojakesi, mis olid hobuse eluks hädavajalikud.

Prževalski hobusele meeldis rännata, ta ei jäänud kauaks ühele kohale pidama. Eks tal tuli muidugi pidevalt uusi rohumaid otsida, et ikka kõhu täis saaks süüa!

Tänapäeval leidub prževalski hobuseid kahjuks ainult loomaaedades. Ka Tallinna Loomaaed püüab anda oma panuse selle hobusetõu arvukuse suurendamiseks ja tema loodusesse tagasiviimiseks.

SIIRI KASE

Pildistanud PRIIT KASE